

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Leaving Certificate 2024

Marking Scheme

Slovenian

Higher Level

Note to teachers and students on the use of published marking schemes

Marking schemes published by the State Examinations Commission are not intended to be standalone documents. They are an essential resource for examiners who receive training in the correct interpretation and application of the scheme. This training involves, among other things, marking samples of student work and discussing the marks awarded, so as to clarify the correct application of the scheme. The work of examiners is subsequently monitored by Advising Examiners to ensure consistent and accurate application of the marking scheme. This process is overseen by the Chief Examiner, usually assisted by a Chief Advising Examiner. The Chief Examiner is the final authority regarding whether or not the marking scheme has been correctly applied to any piece of candidate work.

Marking schemes are working documents. While a draft marking scheme is prepared in advance of the examination, the scheme is not finalised until examiners have applied it to candidates' work and the feedback from all examiners has been collated and considered in light of the full range of responses of candidates, the overall level of difficulty of the examination and the need to maintain consistency in standards from year to year. This published document contains the finalised scheme, as it was applied to all candidates' work.

In the case of marking schemes that include model solutions or answers, it should be noted that these are not intended to be exhaustive. Variations and alternatives may also be acceptable. Examiners must consider all answers on their merits, and will have consulted with their Advising Examiners when in doubt.

Future Marking Schemes

Assumptions about future marking schemes on the basis of past schemes should be avoided. While the underlying assessment principles remain the same, the details of the marking of a particular type of question may change in the context of the contribution of that question to the overall examination in a given year. The Chief Examiner in any given year has the responsibility to determine how best to ensure the fair and accurate assessment of candidates' work and to ensure consistency in the standard of the assessment from year to year. Accordingly, aspects of the structure, detail and application of the marking scheme for a particular examination are subject to change from one year to the next without notice.

Odgovorite na vprašanja v vseh delih.

Vsi odgovori morajo biti v slovenščini.

(Največ 100 točk)

1. DEL

(30 točk)

Pitje kave po slovensko

Po jutru se dan pozna, pravi stari rek, za ljubitelje kave pa velja, da se dan brez jutranje kave sploh ne začne. Da je kava pomemben del naših življenj, razkriva tudi podatek, da smo Slovenci po porabi kave v samem svetovnem vrhu.

Vse se je začelo s poskočnimi kozami

Če verjamete legendam, potem je prve učinke kave v 9. stoletju zaznal etiopski pastir, ki je opazoval, kako so njegove koze, ki so grizljale rdeče sadeže na drevesih ob pašniku, postale nenadoma veliko bolj poskočne in igrive. Začel je še sam eksperimentirati in žvečiti sadeže kavovca. Kmalu se je to razvedelo, zato so tudi drugi začeli trgati in žvečiti rdeče sadeže, saj so ugotovili, da jih sadeži poživljajo in jim pomagajo, da dlje časa ostanejo budni. Čez čas so Arabci ugotovili, da se da iz rdečih sadežev narediti pijačo, ki ima podobne učinke, in tako so rdeči sadeži kmalu postali pomembno tržno blago.

V Evropo so kavo, tako kot marsikatero drugo kulturno rastlino, prinesli italijanski trgovci. Kava, ki je podaljševala budnost, je hitro postala priljubljena, leta 1645 pa so v Italiji odprli prvo "kavarno". Danes so kavarne praktično na vsakem vogalu, ponujajo pa vam ogromno različnih vrst kavnih napitkov – od espressa, americana, macchiata, cappuccina, latte macchiata, mocaccina, ledene kave, ponekod pa vam bodo skuhali tudi turško kavo.

Kava je pomemben del življenja marsikaterega Zemljana, tudi Slovenk in Slovencev. Po podatkih Euromonitorja za leto 2013 največ kave spiijejo na Finskem, kjer v povprečju porabijo 9,6 kilograma zrn kave na prebivalca. Sledijo jim Norvežani in Nizozemci, na četrtem mestu – s 6,1 kilograma na prebivalca – pa smo uvrščeni Slovenci.

Odnos Slovencev do kave se odraža tudi v kulturi. Ivan Cankar je svoj grenak spomin opisal v črtici Skodelica kave, slikarka Ivana Kobilca pa je upodobila svojo Kofetarico na slikarskem platnu.

Vse bolj pomemben je izvor

Čeprav Slovenci radi pijemo kavo, pa se že dolgo ne zadovoljimo s skodelico kar vsakega opojnega napitka. Če je bilo nekoč dovolj, da ima kava okus po kavi, danes petične kavopivce zanima, kje so bila kavna zrna pridelana, kdo jih praži in kako, nekateri bi radi celo spremljali

celoten proces priprave. Zato so se pojavili pridelovalci kav, ki hočejo ustreči tudi najbolj zahtevnim okusom.

Ker Slovenci hlastamo po novih kavnih doživetjih, so se v preteklih letih odprle kavarne, ki ponujajo "specialty kavo", pri kateri je ob pripravi napitka pomemben tudi izvor zrnja. Za tovrstne kave je značilna najboljša kakovost ter sveže in praviloma svetlejše praženje. Alexander Nino Ruiz, lastnik kavarne v Ljubljani, v kateri strežejo "specialty kavo", je dejal, da so slovenske navade pitja kave povezane z geografsko lego države.

"Slovenija je vselej bila na obrobju velikih cesarstev – rimskega, osmanskega, avstrijskega –, kar je razvidno tudi v načinu, kako strežete kavo. Za Slovence je kava družaben dogodek, radi se pogovarjate in pijete kavo. Na takšen način na primer Italijani pijejo vino. Tako kot Avstrijci pa ob pijači uživaste torte in sladice", je razložil. Slovenci smo tako po njegovem mnenju kavarniško kulturo prevzeli od Avstrijcev, kavo od Italijanov, družabnost in sedenje ob kavi pa naj bi izvirala iz Bosne.

Pomembnejša od mobitela

Da Slovenci najraje povezujemo kavo z druženjem in pogovorom, je mogoče potrditi že s kratkim sprehodom po naših mestih ob sončnem dnevu, ko so lokali nabito polni. V Sloveniji je pitje kave pravzaprav sopomenka za številne družbene rituale: prijateljski pogovor, oddih, snidenje, prvi romantični zmenek ... Katarina Lipovac, ki je zaposlena v baru, je povedala, da se obred pitja kave ni bistveno spremenil v zadnjih letih. »Ljudje dojemajo pitje kave kot družabni dogodek. Druženje jim je pomembnejše od uporabe mobitela ali branja časopisa.«

Opojna tekočina, ki je povrhu še zdravilna

Seveda pa ne smemo zanemariti zdravilnih učinkov kave. Mnogi sicer vztrajajo, da je uživanje kave škodljivo, a so vedno glasnejši tisti strokovnjaki, ki so to tezo ovrgli. Ti dokazujejo, da ima kava blagodejni učinek na telo – seveda le, če kavo uživamo v zmernih količinah. Glede dnevno priporočene količine kave so različna mnenja, načeloma pa se strokovnjaki strinjajo, da sta 1 do 2 kavi na dan povsem dovolj. Vam pa tudi dodatna skodelica kave ne bo škodila.

Kava vsebuje kofein, ampak tudi veliko flavonoidov, ki delujejo antioksidativno. Prav tako vsebuje tudi vitamine in kalij. V eni skodelici kave je kar 11 odstotkov dnevno priporočene vrednosti vitamina B2, 6 odstotkov vitamina B5, našli pa boste tudi magnezij in niacin.

Imajo dokaze, da kava zmanjšuje tveganje za nastanek določenih vrst raka, srčnih obolenj, Alzheimerjeve in Parkinsonove bolezni ter celo diabetesa tipa 2. Več študij je namreč pokazalo, da imajo ljudje, ki redno pijejo kavo, do 65 odstotkov manj možnosti, da zbolijo za Alzheimerjevo boleznijo, ki je glavni vzrok demence. Uživanje kofeina za 3 od 11 odstotkov pospešuje presnovo in pomaga pri izgorevanju maščob v telesu.

Seveda pa je, tako kot marsikje druge, tudi pri uživanju kave pomembno, da ne pretiravamo. Če menite, da ste odvisni od kave in bi radi zmanjšali njeno uživanje, potem morate vedeti, da

je potrebno količino popite kave zmanjševati postopno, da bodo odtegnitveni simptomi, kot sta na primer glavobol in depresija, čim blažji, šok za telo pa čim manjši.

(Prirejeno po: <https://www.delo.si/novice/slovenija/pitje-kave-po-slovensko/>, pridobljeno septembra 2023, <https://www.24ur.com/novice/slovenija/slovenci-smo-veliki-ljubitelji-kave-ste-med-njimi.html>, pridobljeno septembra 2023, <https://www.delo.si/magazin/zanimivosti/enokavo-z-mlekom-prosim/>, pridobljeno septembra 2023, in <https://www.rtvsl.si/radio-koper/prispevki/zgodbe/pitje-kave-je-predvsem-druzabni-moment/595915>, pridobljeno septembra 2023)

1. S svojimi besedami na podlagi prebranega besedila pojasnite naslednje pojme:

- a) "Kavopivec". Kdor rad pije kavo.
- b) "Žvečiti". Drobiti z zobmi; gristi, grizljati.
- c) "Pašnik". S travo porasel svet, namenjen za pašo.
- d) "Geografska lega". Položaj, lokacija.
- e) "Odtegnitveni simptomi". Simptomi, ki se pojavijo, ko oseba nenadoma preneha ali zmanjša uporabo snovi, ki povzroča odvisnost.

(5x1)

S svojimi besedami odgovorite na naslednja vprašanja; spoznanja in ugotovitve naj temeljijo na izhodiščnem besedilu.

2. Na podlagi besedila, ki ste ga ravnokar prebrali, pojasnite, zakaj lahko trdimo, da je kava eden izmed najbolj priljubljenih toplih napitkov pri Slovencih.

(5)

Slovenci naj bi bili po porabi kave v samem vrhu. Po podatkih Euromonitorja za leto 2013 naj bi Slovenci namreč spili kar 6,1 kilograma kave na prebivalca.

3. Na podlagi prebranega besedila pojasnite, kako je uživanje kave pri Slovencih povezano z ostalimi evropskimi narodi.

(5)

Slovenci smo po mnenju Alexandra Nina Ruiza kavarniško kulturo prevzeli od Avstrijcev, kavo od Italijanov, družabnost in sedenje ob kavi pa naj bi prevzeli od Bosancev.

4. Na podlagi prebranega besedila pojasnite, kako se je skozi leta spreminjal odnos Slovencev do kave.

(5)

Na začetku smo se Slovenci zadovoljili z vsakim napitkom, ki je spominjal na kavo, zdaj pa smo postali bolj zahtevni. Med drugim nas zanima tudi, kje so bila kavna zrna pridelana, kdo jih praži in kako, nekateri pa bi radi celo spremljali celoten proces priprave.

Posledica tega je, da so se v preteklih letih v Sloveniji odprle kavarne, ki ponujajo "specialty kavo", pri kateri je ob pripravi napitka pomemben tudi izvor zrnja.

5. Na podlagi besedila, ki ste ga ravnokar prebrali, pojasnite, kaj so nekateri sodobni raziskovalci odkrili o pitju kave. Kaj so njihove raziskave pokazale v primerjavi s splošnim mnenjem? Se strinjate z rezultati raziskav? Pojasnite, zakaj da oz. zakaj ne.

(5)

Na primer:

Čeprav še vedno obstajajo ljudje, ki menijo, da je pitje kave škodljivo, so čedalje glasnejši tudi strokovnjaki, ki pravijo, da to ne drži. Pravijo celo, da ima kava blagodejni učinek na telo – seveda le, če jo uživamo v zmernih količinah. Kava sicer vsebuje kofein, poleg tega pa tudi veliko flavonoidov, ki delujejo antioksidativno. Prav tako vsebuje tudi vitamine in kalij. V eni skodelici kave je kar 11 odstotkov dnevno priporočene vrednosti vitamina B2, 6 odstotkov vitamina B5, našli pa boste tudi magnezij in niacin.

Imajo dokaze, da kava zmanjšuje tveganje za nastanek določenih vrst raka, srčnih obolenj, Alzheimerjeve in Parkinsonove bolezni ter celo diabetesa tipa 2. Prav tako je več študij pokazalo, da imajo ljudje, ki redno pijejo kavo, do 65 odstotkov manj možnosti, da zbolijo za Alzheimerjevo boleznijo, ki je glavni vzrok demence. Poleg tega naj bi uživanje kofeina za 3 od 11 odstotkov pospeševalo presnovo in pomagalo pri izgorevanju maščob v telesu.

Z rezultati raziskav se strinjam. Menim namreč, da smo na znanstvenem področju v zadnjih letih močno napredovali. Zavedam se, da morajo strokovnjaki v svoje raziskave vključiti veliko število ljudi, da so rezultati relevantni, da si pri svojem delu pomagajo z najnovejšo tehnologijo, da spremljajo trende na tem področju in da so seznanjeni z raziskavami v zvezi s kavo in njenimi vplivi na ljudi, ki so jih izvedli njihovi kolegi po svetu.

6. Na podlagi besedila, ki ste ga ravnokar prebrali, navedite, ali se strinjate s to izjavo. Svoje stališče utemeljite. (5)

“Ljudje dojemajo pitje kave kot družabni dogodek.”

Na primer:

Pitje kave pogosto dojemamo kot družabni dogodek. To izhaja iz dejstva, da se ljudje pogosto zbirajo v kavarnah ali pa si pripravijo kavo doma, ko želijo vzpostaviti ali okrepiti družabne vezi. Kava je postala del vsakdanjega življenja in sodeluje pri ustvarjanju sproščenega vzdušja med ljudmi, kar spodbuja pogovore in socialno interakcijo. Kava je lahko tudi predmet skupnega uživanja med sodelavci ali prijatelji ter služi kot sredstvo za povezovanje in izmenjavo idej. Zato je pitje kave pogosto povezano z družabnimi dejavnostmi in se dojema kot način za gradnjo in ohranjanje socialnih odnosov.

2. DEL (30 točk)

Na podlagi prebranega besedila komentirajte naslednjo misel (100-150 besed).

“Po jutru se dan pozna.”

Na primer:

Menim, da so jutranje aktivnosti in odločitve pomembne za celotno izkušnjo dneva. V tem kontekstu ima pitje kave zjutraj lahko pomembno vlogo. Za mnoge ljudi je skodelica kave zjutraj ritual, ki jih pripravi na začetek dneva. Kofein v kavi lahko pomaga prebuditi um in telo, izboljša koncentracijo ter pomaga pri premagovanju začetne utrujenosti. Zato lahko kava zjutraj vpliva na to, kako se počutimo in kako produktivni smo čez dan. Če začnemo dan z uživanjem kave, lahko to vpliva na naše razpoloženje, energijsko raven in celo na naš odnos do dela in drugih obveznosti. Tako kot dober začetek lahko določi ton za celoten dan, lahko tudi skodelica kave zjutraj vpliva na našo uspešnost in doživljanje dnevnih dogodkov.

3. DEL

(40 točk)

Napišite esej (minimalno 300 besed). Izberite enega izmed danih naslovov.

»Socializacija – pomemben del našega življenja ali ne?« Kakšne so po vašem mnenju prednosti oz. slabosti socializacije? Ali se vam zdi, da v današnjem času ljudje dovolj časa preživimo s prijatelji, družino ...? Kako po vašem mnenju na posameznike vpliva druženje z ljudmi, ki so jim pri srcu?

ALI

»Vsak človek je enkratna stvaritev.« (P. Bibič)

